

OORKONDEN

UIT HET

FAMILIE-ARCHIEF VAN SMINIA

(1450—1535),

UITGEGEVEN DOOR

Dr. T. J. DE BOER.

O O R K O N D E N

UIT HET

Familie-Archief Van Sminia (1450--1535),

UITGEGEVEN DOOR

Dr. T. J. DE BOER.

Het Oud-Archief Van Sminia werd in het jaar 1889 aan de Bibliotheek van het Friesch Genootschap afgestaan en daarheen overgebracht. Bij een nadere rangschikking van een gedeelte van dit Familie-Archief, in het vorige jaar (1896), vond ik o. a. een zestigtal privaat-oorkonden, met een enkele uitzondering in de Friesche taal geschreven, uit de jaren 1450 tot 1535. Zij zijn uit verschillende deelen en dorpen van het tegenwoordige Friesland, bijna alle uit Oostergo en Westergo afkomstig. Meest zijn ze door geestelijken geschreven en bezegeld. Sommige zijn slechts in een of meer afschriften bewaard, doch het grootste gedeelte is origineel. Zij bestaan uit zoenbrieven, koop- en huurbrieven, testamenten, scheidings enz., die betrekking hebben op de aanzienlijkste geslachten van het

toenmalige Friesland, waaruit ze dan achtereenvolgens door vererving aan de familie Van Sminia zijn gekomen.

Voor de kennis van taal en zede in de verschillende deelen van het oude Friesche land zijn deze stukken merkwaardig, naast de bekende verzamelingen van Friesche wetten en politieke bescheiden een welkome bijdrage tot beantwoording van de vraag, in hoe verre die wetten werden gevolgd en hoe de werkelijke toestand van de maatschappij was. Het meest in het oog vallend is wel de invloed van de geestelijkheid op het Friesche land, in de tweede helft der vijftiende eeuw. Al de geestelijken en bijna zij alleen voerden een titel, dien van *heer*. Slechts een enkele maal trad er naast hen, onder de leeken, een *hadeling* of *burger* op. 't Is of er in die onrustige tijden buiten hen geen ander recht bestond dan dat van gewoonte of onderlinge overeenkomst. Luide spreekt uit deze stukken de anarchie, die om 1500 tot het verlies van de Friesche vrijheid voerde.

Zooveel tot voorloopige inleiding. Misschien heb ik later, als al de oorkonden gedrukt zijn, gelegenheid om er op terug te komen.

Waar niets is aangemerkt, zijn de oorkonden op papier geschreven.

1450 ?

1.

Testament van Ritsche Jelmera op Ameland.

In nomine domini amen. Dit is Ritschen Jelmera testament of zyn lesten wille; al was hy cranck van lichame, hy was toch wytlyck ende gesunt van sinne; in alsulcke forma ende maniere als hyrnae staet :

Item, in dat erste, dat hy mackit toe rechte erffnamen al sins gueden Remmeka, Kempa, ende H[aya] wt . . . iefte admisse ende buk[inge], ende zie tre broders hoer twe

susteren, als Aeyle ende Elcken, wt toe beraden bij vrende rade. Item van disse voerscr. guden zoe zal Remmeka vor die bernthe der zelen Jelmera state to bisitten ende en penningen hure als sie Jelmera steede gadelicx liggende is, nae Ritschen doot. Item zoe legget Ritska Joucken, zynre dochter, to tyen schelden renta op Amelant ende een stall koen ende een gued bedde mit zyn toebyhoeren, ende dit voerscr. gued nae Joucken doet weder to vallen, als dat recht inhoudt nae vreschen rechte. Item zoe leyt Ritschen voerscr. zyn drie dochteren, als Jeltigen, Wytgen, ende Anschen, dat selue gued toe, dat hy hoerluden ont-heten heft, als syt bywysen moegen ende niet geboerdt en hebben; dat zullen bytalen zyn erffnamen ende Hyleka, hoer suster, alzoe veele als een van de drie dochteren der onberaden is. Item zoe wil Ritschen buken sinte Magnus, zyn patroen hir ter kercken, IIII schilden. Item zoe wil hy buken in Dongheradeel ende Ferwerderdeel tot elcken conuent twe tonnen biers. Item vortan zoe wil hy buken tuschen F. ende zee, Hyama maer ende de Lauwerse als sede ende plege is. Item to Tonnauwert, der hy in de fonte ghewest heft, een schilt. Item elck bidden oirde een haluen schildt. Item zoe wil hy hebben, dat zyn erffnamen zullen wyen laten die capelle in de Goden ende sunte Barbare, ende vortan wil hy, dat zy zul[en] holden tot dessen voerscr. capelle en [s]teedigen preester, in dat ewich op horen rest buten de om alle verghetene sal siele pyne van hebben mochte. Item zoe wil hy Ritska . . . be-tal . . . Item zoe begeert hy nae zynen doot dertich swa . . . missen. Item vor al vergetenen zie [len] leyt hy toe Abert-conuent, ¹⁾ Buinghekerke, ende Nyecloester ellenlyck een olde schildt. Item vortan . . . wil hy de buken vergueden by zyn persoen rade ende ander guede luyden, alst redelyck ende

¹⁾ Thabor ?

godlixt is. Alle disse voorscr. punten wil hy holden hebben, stedelick ende vast, van zyn erffnamen by een peene des erffschips toe voorliesen. Item disse voorscr. ponten begeer Ritschen oek van Remmeka, Kempa, ende Haya vol to brengen, zoe zie alre eerst moegen nae zyne doet sunder vertoch altoes dit testament toe verbeteren, ende niet to vorarghen, by der peene die voorscr. is, als Remmeka ende Kempa gelouet hebben in zyn handt, als hy legghende was in zyn cranckheyt. In Heer Frederick, persoer op Ammelandt, Heer Wele toe Blije, Heer Popka to Merrim ende Tgeert Zytgyma iegenwoordicheyt, wa[n]t wy voorscr. luden sonderlinge zyn daertoe gebeden ende geroepen van Ritschen. Ende op een mera vasticheyt ende waerheyt disse voorscr. ponten, zoe hebben wy voorscr. luyden onse segelen vpt spacium disses thiegenwoordigen testaments gedruckt om Ritska, Remka, ende Kempa beede willa, ende ick Ritsche voorscr. in mere getuuch des waerheysts, heb selve myn zegel op spacium disses breues gedruckt. Int jaer ons Heeren dusent vierhundert ende vyffthich geschreven op sinte Anthonis dach confessoris.

Naar een copie van een vidimus 1483 Maart 13 afgegeven en bezogeld door *Broeder Tymen . . . ende Lywa Boltu*. Copie van omstreeks 1564, toen er, evenals later meermalen, een proces over de heerlijkheid van Ameland werd gevoerd. Achter den datum heb ik een vraagtoeken geplaatst, omdat het niet duidelijk is, welke Antonius wordt bedoeld. Waarschijnlijk Antonius mon. (Jan. 17). In het beneden (no. 3.) meegedeelde stuk van 1450 Juni 24 wordt dit testament reeds genoemd.

1450 Mei 1.

2.

Thiard Jarixsen Poepkama verkoopt aan Hetto Dekema een stede te Weidum en kwiteert daarvoor.

Thiard Jarixsen Poepkema dwe kwth ende openbere

allen liodem mey this epene breue, dit ic hab Hetten Dekema mey frie wille ende mey foerthochta senne seld ende verkapit myn sted, dir my tholeyd ende byspritzen is van Sioken Poepkema, myner moye, dir Hetto nestlegir by is on dir westre syde ende Poepkema on der aester syde: hwelken sted Hetto my den aerste penneng, den middelste ende den leste foel ende wal mit erem mey rede ielde hat bytalit. Al derym zo iou ic Thiard Hetten det ayn wr van dis bynaemde stede, ende hem den sted fry to warien van alle handem, alzo thet ic Thiard ner nemme van mynre wegene bet nen sprec mey habba on den steth, ner on Hetten ner on siin eefterkomen van dis stedis wegene, in dat joulic. In een werheit thissis breuis zo hab ic Thiard beden her Fedden, myn persone to Weydum, thet hy dit bref wil voer my bysigilie. Ende ic Feddo, persona to Weydum, hab dit bref bysigilit mey myn sigele vn Thiardis bede wille, hwant hy selm nen sigil is bruken. Int jeer ws Herens thuzen fiorhundert ende fiiftich vp sente Phylippis ende sente Jacobis dey apostolorum.

Naar het origineel, h. 10 $\frac{1}{2}$, br. 21 $\frac{1}{2}$ cM. Het opgedrukt zegel in groene was is bijna verdwenen.

14 1450 Juni 25.

3.

*Haye Sakerzoen en diens voogd Yde Heringhe
geven een verklaring omtrent de verdeeling der
erfenis tusschen eerstgenoemde en zijne broeders
Rumka en Keimpa, tengevolge van het testament
van hun grootvader Ritska op Aemland. (Zie
no. 1.)*

Wy Yde Heringhe ¹⁾ ende Haye Sakerzoen ²⁾ ende mun
hlieth ende bekanneth ³⁾ mit disse jenwirdige compromis

¹⁾ Heeringhe. ²⁾ Haya Sakerz. ³⁾ bekannet.

ende epena breue, det Rumka Sakerzoen ⁴⁾ voor ⁵⁾ hem ende voor ⁵⁾ Keympa, zyn ⁶⁾ broer, my Hayen hath ontheten ⁷⁾ ende tostedth ⁸⁾ den trimdeel van det eerffschip, deer Saesker Doeynga, ws vader, ⁹⁾ Ritska op Aemland, ws aldvader, ¹⁰⁾ ende Ael, ¹¹⁾ ws aldmoeder ¹²⁾ deer God nedich ¹³⁾ moet wessa, ¹⁴⁾ leten ende lauwegeth habbeth, hit se ¹⁵⁾ in gold, in seluer, in quic, in claed, in land, in sand, in huysingha, ¹⁶⁾ in stinsinga, ¹⁷⁾ in stoedim, in stattim, in replyck, ¹⁸⁾ in onreppelyck, het ze ¹⁹⁾ in hoedena goedim het ²⁰⁾ se, det ²¹⁾ staeth Rumka ende Keympa my Hayen fan ²²⁾ toe ²³⁾ den trymdeel, wtseyd ²⁴⁾ den foorndeel ²⁵⁾ deer Ritska, myn aldvader, Rumken hath toewysd ²⁶⁾ ney vuytwysinghe Ritska testament. Ende dyn foorndeel schillet ²⁷⁾ fiowr noegelycke maen kanna, tweer van elcker syda, ²⁸⁾ har dy foorndeel ²⁵⁾ redelyck ²⁹⁾ jefsta toe ²³⁾ graet se den naet. Ende ist, det hiae ³⁰⁾ dyn foorndeel ²⁵⁾ onredelyck ³¹⁾ fyndeth jefsta ³²⁾ to graet, zoe ³³⁾ schilleth disse fiowr deer hjae ³⁰⁾ deerto nymath, den foerndeel meetghia jefsta myndria ney hiarra goedtynsen in zoenlicheid ³⁴⁾ jef ³⁵⁾ in riucht. Ende ist det fiowr naet eens moegen, zoe schillet ²⁷⁾ hia een wra tzesza ³⁶⁾ eendrachtelycke ³⁷⁾ jefsta ³²⁾ to hloethie, ³⁸⁾ hockera oerm volgeth ³⁹⁾ om dyn wra. Ende disse kanninga dis foorndeels forser. schilma kanna ende scheya, ⁴⁰⁾ als ic Haya forser. to bwckwesta ⁴¹⁾ kom. Ende wy Haya, Rumka, ende Keympa Aylen ende Eeleken, wse susteren, to lyke ⁴²⁾ wt to jaen ende to byreden, ende det by manda vrionda ⁴³⁾ reed, al ting hyrop to resten, ende

4) Sakerz. 5) foer. 6) syn. 7) ontheeten. 8) tostedth. 9) fader. 10) ald-fadir. 11) Aeyl. 12) aldm. 13) needich. 14) wesza. 15) ze. 16) husinga. 17) stinsinga. 18) replick. 19) se. 20) hit. 21) dat. 22) van. 23) to. 24) vuyts. 25) voornd. 26) tow. 27) schilleth. 28) sida. 29) redelick. 30) hia. 31) onredelick. 32) jefsta. 33) soe. 34) soenlicheid. 35) jef. 36) tzesza. 37) eendrachtelick. 38) hlotye. 39) folgeth. 40) schea. 41) bwew. 42) like. 43) frionda.

een goeden frd ende friondschip mit mannickoerm to halden sonder eergelist. In een weerheed dissis zoe habbeth ⁴⁴⁾ wy Ide ⁴⁵⁾ ende Haya foerscr., omdet wy neen sigel feren sint, baden Douwa Siaerda ende Scelta Roorda, dat hia dit breve wr ws wille bisiglia. Ende wy Douwe ende Schelta ⁴⁶⁾ forscr. habbet ⁴⁷⁾ om beede ⁴⁸⁾ willa Ydens ende Hayens vorscr. wse siglen vp ⁴⁹⁾ spacium sbrevis tracht, omdet wy hier ⁵⁰⁾ wr ende aen habbeth wessen. ⁵¹⁾ Int jeer ws Heerens MCCCC ende vyftich in postero die natiuitatis sancti Johannis baptiste et domini precursoris.

Naar een copie van omstreeks 1564 met collatie van een copia copiae uit denzelfden tijd. Onder de copie leest men: *'t Principael van deesen was gescreuen in papier beuesticht met twee opgedruckte zegelen van groenen was, een weenich gebroecken.* ⁵²⁾

⁴⁴⁾ habbet. ⁴⁵⁾ Yde. ⁴⁶⁾ Scelta. ⁴⁷⁾ habbeth. ⁴⁸⁾ bede. ⁴⁹⁾ opt. ⁵⁰⁾ hydr. ⁵¹⁾ weszen. ⁵²⁾ 't Principael van deesen in papier gescreuen, was met twee opgedruckte zegelen, beyde van groenen wasse, verzegelt, die welke al een weynich int midden geoorrumpeert waren, vermits olderdom, sonder handen.

± 1450.

4.

Heer Fedda, persona te Weidum, en heer Laus, vicarius aldaar, verklaren, dat naar geestelyk en wereldlyk recht een mensch schuldig is zich tegenover een ander (aanklager) te verantwoorden.

Kuth ende openbere seet alla lyodem, dir dit breef scil-lit syan iefta herit lazan, dat thit gaestlyke ende wraldsch riucht seit, dat een mensche is schildich eenen orem in da riuchte to andriane iefta mit settingem to warane iefta een teste to laestane, dat is on da helgem to onswarane. ¹⁾

Dit byhoda wy mit ws sigelem, dir ws namen by da sygelem standit scrawn.

Naar het origineel, h. 10¹/₂, br. 22 cm.

Twee opgedrukte zegels in groene was grootendeels verdwenen; daar-

¹⁾ Hier volgt een citaat uit den Cod. const. IV, 1.

naast staat: *Her Fedda, persona to Weydum, ende her Laus, vicarius to Weydum, dit byhude wy mit vns sigellen erue to warien efter det to vorn screuen, als dit capitel forscr. inhalt.* Papier en schrift zoowel als de vermelding van *heer Fedda* (vgl. no. 2) wijzen op het midden der vijftiende eeuw.

1451 April 30.

5.

Sirds Gherbada koopt zich een lijftocht bij zijn broeder Esa tegen overgave van al zijn te Braard onder Wirdum gelegen goed, dat hij van zijn broeder Liwa en zijn zwager Renick Kampstera in ruil voor Gherbada goed te Oosterwierum heeft ontvangen.

Ick Sirds Gherbada doe kond ende openbaer mit disse jinwirdigha breue alle luden, die dit brief sien oft horen lesen, dat ick Eza Huckens, myn broder, byn en jouil ghaen mit al myn goet deer ick ontfanghen heb fan Liwen, myn broder, ende Renick Kampstera, die sie my wtwysd hebben foer Gherbada goed, legghen toe Oosterwerum; ende dat gued, dat my myn broder Liwa ende Renick forscr. weder wtwysd hebben, dat is legghen toe Braerd in Wirdumma ghae, daer nv ter tijt olde Pauls op woont. Ende ick Sirds forscr. stae Ezen, myn broder forscr., die eghendom fol ende alheel toe fan dese forscr. gueden, al soe feel als myn is, dat Liwa, myn broer, ende Renick Kampstera forscr. my toeghestaen hebben foer Gherbada gueden toe gheuen ende toe nemen, toe wynnen ende toe foerlesen, ick noch nemant fan myner wegghen meer spraeck an dit forscr. gued toe hebben, dan alleen Ezen, myn broeder. Ende ic stae hem toe greed ende grond sonder alle falikant ende sonder alle nye infindinghe, die men daer op finden mach. In een waerheed dissis breuis soe heb ic Sirds forscr. her Taken toe Oostereynd ghebeden, ende

der Johannes toe Oestereynd vicarius, om dit brief toe biseglen, want ic self nv ter tijt gheen sighel bruken byn. Als sie ghedaen hebben om myn bede wille. Ghescreuën int jaer ons Heren mcccc ende een ende fyftich op Meya auent.

Naar een vidimus van 1501 Sept. 20, afgegeven door *her Johannes persenna toe Aesterwerum, ende her Ghielt, vicarius aldeer, ende Wiba Hanszoen toe Mantghun*, en bezegeld door den eerste en *Aesgha Hettazoen toe Mantgun*.

1457 Aug. 1.

6.

Bocka Harinxen en zijn vrouw, Galthye Walthya dochter Dekema, staan voor zich en hun nakomelingen aan Hetta Dekama en zijn nakomelingen den vrijen eigendom van hun ouderlijke goederen te Weidum toe, met uitzondering van twee zaten.

Wy Bocka Harinxsen ende Galthye, Bocka wyff, Walthya dochter Dekema, bekannet myt desen epēna breue, dat wy toestæet ende quyt scildet foer ws ende vse kynden ende aeftercommende Hetta Dekama ende syn kynden ende aeftercommende alsoedena riocht jeff eerschip, als ws oenbestoeren mey wessa toe Weydum: int aersta Dekama huus, stens ende staetten mey hyara toebyheren, ende foerd eetland, meedland, seedland, ende landseten, alst Hetta forscr. nv bruckt ende besighet, benettet ende besetten haet ende toe heer jouwen haet, wtseyt dae landen, der Bocka wandelet haet toejens Thyaerd Ryoerdseen ende Syonke, her Douwa dochter, der dae graet van is omtrent neghenendetwintich pondemeta ende een seta landis, der crulla Douwa nv ter tyt vp wennet, mey hiara toebyheren, der dae summa van is omtrent sessendeviertichste haluen pondesmeta; wtseyt disse twe vorscr. seta, als van

Tyaerdt ende Douwa als forscr. is, soe draghen wy Bocka ende Galtthye voirsr. foer ws ende foir vse [kynden ende] aeftercommende Hetta ende syn kynden ende aeftercommende wr Dekema hus, stens ende statten mey hiara toebyheren, als foerscr. steet, alsoe dat wy ner nymmen van ws ner vse aeftercommende schellet ney mer sprecke habba vp dae styns, statten, husingae, in alla maneer als forscr. steet. Ten weer secke, dat disse forscr. goeden fulen in fremda handen, dat God forbiede, soe schulde Galtthye jeff her aeftercommende behalden riocht wessa aen Dekema goeden, ael tinch sonder arch ende lyst. In een tyoch disser wirde soe hab ic Bocka forscr. dit brieff bisegelet myt myn segel. Int jeer ws Heren dusent vierhondert soeuenendevyftich op sunte Peter vincula dei.

Naar een copie geschreven door *Johannes Rodulphi*, *ut pauselijke macht notarius publicus*, naar aanleiding van een proces tusschen Julius van Botnia eenerzijds, Jarich en Sicke van Dekema andererzijds gevoerd.

Onder de copie staat: *ende was gezegelt mit een gruen ichthangende segel ende in parckement gescreuen.*

1459 Juli 28.

7.

Haring Hotyazoen en Epo Tetozoen voor Humma Hummyngha, en Wiityu Onama en Atte Bonnyngha voor Kempu Vnyngha, brengen met den overman Doka Tyessingha een zoen tot stand, waarbij wordt bepaald, dat Humma wegens verwonding, gevangenneming en andere misdaden door zijn zoon Jelmer en diens helpers op den Hemdyk tegen Kempu en zijn mannen gepleegd, aan Kempu zal betalen 450 Beyersgulden en 3 tonnen koyt (bier).

Wy Haring Hotyazoen ende Epo Tetozoen, soenlied

van Humma Hummyngha weyna, ende Wiitya Onama ende Atte Bonnyngha, soenloed van Kempo Vnyngha weyna, hlyat ende bekannet mey disse epene breue, datter enerhande schilingha was twischa Humma Hummyngha ende Kempo Vnyngha vorscr., rysende van dollinghen ende vanghenschap ende wandeda ende van weed ende wepen ende oer misdeda, dier Kempa ende sien mannyngha vp da Hemdiic misdeen werden fan Jelmer Hummazoen ende siin helperen: hwelke schilingha sint bispritsen ende biswern op ws vorscr. soenloed ende wra Doka Tyessingha. Ende wy vorscr. soenloed ende wra habbeth dis vorscr. schilingha barret ende macket in aldusdene maneer, dat Humma schel Kempen bytalie fiiftahael hondert beyersgoldene ief payment dierfoer, als gens ende ghangber int land is, ende op den lettera sente Johannes dey mydsemmer ney datum dis breuis to betallien mey reda jeld op een boerd. Ende dier to buppa schel Humma Kempen schensa tria tonna koytes, ende hiermey hya en steden festen ferd to haelden. Ende hwa dit inbreect, dy schel siin seck vorlern hadde, ende bi da floertien beet. Ende Kempo to weryan foer hem en siin kiinden ende da jeen dier hi wr bidda ende byeda mey. Ende Humma to weryen voor hem ende siin kiindes kiinden ende dier hi wr bidda ende bieda mey om disse vorscr. secke. Ende falter enigherhanda schilingha in, dat halda wi vorscr. soenloed ende wra oen ws ende op ws verclaringhe, al ting sonder eergelist. In orkond der wierhet so hadde wi vorscr. soenloed ende wra dit brief besiglet mit ws siglen. Ende ic Atte vorscr. hab beden Thammen, miin mund, for mi dit bref to siglen, hwant ic nen sigel hab. Int jeer ons Heren dusent cccc ende nyoghen ende fiiftich sneyndes foer sint Oloff.

Naar het origineel, h. 16, br. 22 cM. Van de vijf opgedrukte zegels in groene was zijn er drie bijna geheel verdwenen.

1465 Dec. 13.

8.

Seerp Fertzta verklaart voor zich, zijn broeder Claes en zijn zuster Katriin, dat heer Wilbet, persona te Pietersbierum, heer Baernd, vicarius perpetuus te Sexbierum, en Dowa Ziarda, hadeling te Franeker, tusschen hem en Schelta Lyauckingha een zoen hebben getroffen, waarbij is bepaald, dat Schelta voor Fertzta's vierdedeel aan de oude zijl (Roptazijl) en zijlroed met vischrecht hem 28 klinkerds aan 4 jarige ossen, enz. zal betalen; en kwiteert verder voor deze som.

Ick Seerp Fertzta, woenhaeftich toe Petersberem, dwe kuuth ende kanliick mit thisse jenwerdigha brief, datter bywilem was een schillingha twiiska Sche[l]ta Lyaukingha fan deer ena sida ende my Seerp forscr. fan deer ora sida, risende fan da fjaerdendeel fan da auda siil ende siilroed, fan dae ryeed on den siil ende foerd al wt; hwelke forscr. schillingha wy eendrachtliick habbit byspritzen ende mit handem bylowit als vp erbera welkerred soenlioed, als her Wilbet, bywilem persona toe Petersberem, heer Baernd, vicarius perpetuus te Sexberem, ende Dowa Ziarda, hadeling toe Franker, soe hat thisse forscr. soenlioed toe baer bringet, wy eggen forscr. dat claeoes steed ende fest toe halden. Ende disse forscr. soenlioed habbet disse schillingha schyoet ende schaet ende eendrach[t]liick wtseid in aldusdena maneer: dat Schelta schil habba f'yeertza fjaerden-deel fan den siil ende siilroed als forscr. is, vp ende wt. Deerfoer schil Schelta my ja xxviii klinkerden on noeghe-lika bitaellingha, als een fyower winter paer oexsen ende een hoernsk kiiflaed, ende hat disse gueden naet foerstritza moegen in dae summa, dat schil Schelta foerd bitelliya mit reda jeld. Ende ick Sieerp schil werria foer Claes,

myn broeer, ende Katriin, myn sister. Hwelke summa fan gueden my Schelta ful ende al haet bitellet, dat aerst mitta lesta ney wtwiissingha deer baer, ende bitanckiya hem gueder bitaellingha ende stand hem to den friya aendom, hy siin willa deermey toe dwaen, sonder jenspreck fan ws, ende wy hem nennerhanda bykummerringha, bihindringha mit seettingha jef mit dammen jef mit foerfiskingha toe dwaen, ende wy jefta emmen fen wser weyna beet nen spreek toe meckiyen on disse siil jef siilroed forscr., meer disse baer ende onningha dis baers schil machtich wessa, in dit jouwelick, al ting sonder eerg ende liist, ende sonder alderhande onneet byhindicheed, deer ma hiirin find[a] mocht. In een weerheed disses baers ende quittance, hwant ick Syeerp self nen sigel byn brucken, hab beedden her Hessel, miin personna, dat hy siin sigel hat hinget on dit breek, ende om een mara festicheed soe habba wy Vlbodus, Baernerdus, ende Douwa vse sigelen mey hanghet on dit breek, als welkerred soenloed in disseer seeck, ende aeck wittlick is, dat disse forscr. baer ful is deen ney ws wtsiidsingha. Int jeer ws Heren mccccxv vp sancte Lucia dei joncfrou.

Naar een gelijktijdig afschrift, h. 14, br. 30 cM.

1467
1467 Maart 19.

9.

Gaithie Iwesma te Rinsumageest wisselt met Hessel Aesgama 3 roeden en 4 voeten veen tegen 2 pondematen maadland tusschen Wetsens en Nyawier, en, voorzoover dit niet voldoende is, een oude mark voor een voet veen.

Ick Gaithie Iwesma upper Gast bikan ende bitioge mit

disse epena breue, ho dat ick enerhande wixel mit Hessel Aesgama hab macket to durien to ewiga degum, also dat Hessel forscr. fan my Ghaithie forscr. schil habba tria jerd a faens ende fiou[er] fotten, lidzen an da aester side her Jella hues by dae mene war, deer her Jella nv ter tyt wann[et], ende an dissen faen so hath Hessel forscr. my Gaithie forscr. weer jown twira pondemeta meedla[ndi]s, lidzen twisscha Wetzens ende Nyaweer, heten in Ghele lithie sat, ende hat disse twira pondemeta f[orscr.] naet bitellia mogen, deer hath Hessel my Ghaithie den aerste penning mit da lesta ful, al, ende w[al] bitelleth to myn willa mit rede jeld, den foet fan da faen foer ee[n] aeld marck. In een thioe[ch di]sser wird so hab ick Gaithie forscr. myn segel tracht up dit breeff. Int jeer ws Here[en mcc]cc ende LXVII, des tongersdeys to farra sunte Marcus dey.

Naar het orgineel, h. 15, br. 21 cM., dat door vochtigheid zeer geleden heeft. Het opgedrukt zegel in groene was is een weinig beschadigd.

1467 Dec. 23.

10.

Heer Rommert, persona, en heer Liwa, vicarius te Wirdum, doen uitspraak in een geschil tusschen de priesters te Warga, heer Dow a en heer Humna, eenerzijds en Peter Kampstera met zijn broeders anderzijds, waarbij bepaald wordt, dat de laatsten volgens testament klein Gaukama goed, ten oosten van de ? meer gelegen, aan de Wargaster priesters moeten afstaan naar uitwijzing van goede lieden.

Wy her Rommert, persona toe Wirdum, ende her Liwa, vicarius aldeer, hliet ende bikannet mit disse jen-wirdiga epena breue, hoe datter wessen hat enerhand a schiling a twischa dae presteren in Warragae, als her Dow a

ende her Humma, fan dae ena ygge ende Peter Kampstera ende syn broedera weyna van dae oder igge, als om eefterdeda ende een waxschiwa risende van Gaukama gued bi dae aester sida des mers, ney inhald Rentia Gaukama voerscr. testament mit meer wirden scr.; hwelke schilinga wy forscr. lioed schickt ende ordineret habbat aldus: als dat dae presteren forscr. schillat habba foer deel bollen ende schiwa Gaukama litick gued mit al syn toebi[heer], alst Hilla nw ther tyt bruckt ¹⁾ ende bisgget fry ende quyt sonder hlest. Ende foerd, ont dio tyt haget, soe schillat Kampstra kynden dae prestrem forscr. gaedlyc wtwisenga toe dwan toe twira manna sidzen, ende om den hlest van dae riucht dat aeck toe bliwen bi dae gueda liodem, deer hia aldeer toe nymat. Al tingh sonder eerghelist. In een weerheet dissis breuis soe habbat wy her Rommert ende her Liwa forscr. dit brief bisiglat mit ws selms siglum. Int jeer ons Heeren mcccc ende lxxvii in postero die Didimi martiris.

Naar het origineel, h. 11^{1/2}, br. 22 cM.

Van de beide opgedrukte zegels in groene was, is het eene voor een groot deel verdwenen, het andere slechts weinig geschonden.

¹⁾ Hs. brucht.

1469 Maart 17.

11.

Henricus, persona te Boxum, Wubba, persona te Hilaerd en Doka Riingha te Blessum doen uitspraak in een geschil tusschen Doka Fondens eenerzijds en Eelk Folkerts met zijn zuster Siit-tye anderzijds, betreffende de verdeling van zalige Folkerts nagelaten goederen.

Henrycus, byhwylem persenna to Boxum, Wubba, persenna te Elaerd, Doka Riingha to Blessem hliet ende bekannet mey dissen jenwerdiiighe brief ende baer, hoe dat-

ter enigherhanda schylingha was twiska Doka Fondens fan der ena syda ende Eelk Folkertszen ende Siittye, syn sister, fan der othera syda, clacles ende alingha op ws bysprytzen, was rysende fan landen ende goeden, deer sellyghe Folkert leeten ende lauwyghet heede; huelke schylingha wy habbeth wr tracteret, schiud ende schat in maneren als hiir ney screuen steet: als dat Doka Fondens schyl habba ende halda dat goed to Fondens, deer hii nw ter tiid brwken ende biisghien is. Ende foerd so schiller habba sauwen pondameeta wt Zstummama goed to Fondens ende sex pondameeta to Heesens ney wtwysingha Doka Fondens baer, deer hy fan ws foerscr. soenlyoed byjarret to syglyen. Ende foerd so sidze wy foerscr. soenlyoed Eelk ende Siittye to da oer goeden, als Spytaelre gued, Scheltinga goed, ende den tremdeel fan Gerbada goed ende fiifteen pondameeta to Beers, sexteen pondameeta op da Liitkahem, ende fyourdteen pondameeta in Westerwerdera gued ney wtwysingha Folkerts lesta wylla, ende da oer goeden, als Aerseem ende Batens ende dat liitych goed to Fondens aeck to ghaen ney Folkerts lesta wylla, ende Doka Fondens syn spreek byhalden to hebben an Batensera goed, ende op Rentye Folkerts lyaef hath hy deer riuchtes to haed, ende Folkerts lesta willa oers in syn macht to bliuwen. Ende disse foerscr. iggen hiir mey schiued ende schat to wessen, ende nentera op oeren beth fan disse seckes weghenna spreek to hebben in da riucht ner bwta riucht, hya ner hyara neykummen, alle tingh sonder ergelist ende onnette behiindigheed. In een teken der wird so habbeth wy foerscr. soenlyoed disse baer mey ws sygelem bysyglet. Int jeer ons Herens thusent fyouwer hundredt ende nyoghen ende zstestich op sente Gertrudis virginis.

Naar het origineel, h. 15, br. 22 cM. Met 3 opgedrukte zegels, een in groene, twee in bruine was; alleen van het derde is nog een goed deel bewaard.

1471 Nov. 13 en 1472 Febr. 10.

12.

Testament van Wlck Wyghersma te Almenum.

In nomine domini amen. Dit is Wlck Wyghersma testament jefta lesta willa, deer hya macket hath by voerdrachter sin, by gaen ende by staen in her cranckheet ende met een goede memorie vm heer siele sillicheed ende vm alle twydrecht, dier falla mocht twyska her kinderen ney her daed toe beggherien. Int aerst befelt jae God ende sinte Marie ende sinte Michiel her ziel ende byierret toe resten ende lidzen vp sinte Michiels hoeff in Almenum, ende bysprect dyo patroen enen gulden rinsguelden ende deer toe een steed byt ghesthuys, dier Hans nw ¹⁾ ter tyt vp wennet. Item dat Bura gesthuys, item Geertruud een lyttick stuk land, deer leydt by sinte Geertruud land vp suura fielda. Item sancte Marie ende her apostel elck een pvnndt waegs. Item een fortiza in dae eera des heyliga sacramentis. Item toelyff jeera deel, dier Rippert bytellya schel van Ripperts huws ende deer ney een kw voer een ioega memorie, ende dyo schel Hilck betelleye. Item dae presteren, als dy persinna een postelaet, her Henrick een goldena, dae vra presteren elck twa pond, her Johannes Rutgerzoen een hael golden, ende dae costeren elck een pond. Item vor Barradeel elck tzerck twae flaemsck, elcke prester een butter. Item dae conuenti toe Lyodengeztiercka, toe Aenygum, ende toe Thabor elck een postulaet. Item dae bidde oerden elck een lepen koern. Item her Aernt toe Hitzum een postulaet. Item her Sibrant toe Mynnertsga een pond, her Humma soe fulla. Item Thete, Wilba Pieters dochter, een suart roeck ende Sibrant, her bruer, eenen rinsgulden jeft als hy wttylt toe wyen. Item jae bisprect Jetke, her kindts kint, toe syn lyffstondt dae landen toe Bengeterp, deer Bengeterpstera landzeta nw in

¹⁾ Er staat *mcs.*

syn heer haefh. Ende ist seck, dat hy to huus compt, so schil dat tweer leerd juristen ordinerie hat hem te licka mey fan sinen altvaders gueden. Item vp dis pvnt nempt jaet vp her wolverren, dat hye naet ther tyt haet oennomen dyo baer, dier her Lolle, persinna in Almenum, dem God nedich zee, ende maester Dirck Hetzoen barret, als dat Thette kinden schvlden staen in haere moeders steed. Item soo het jae bespytzen Rippert int aerst Rippertsma huus ende hoeff myt huus ende steed deer by ende dae steden vp dae laenden ende dat land by da stena porta ende twira furena gong in Rippertsma feen by de hoerd fenna ende dat land in dae scher, alsoe graet soe dat leyt, ende dae hillen. Item Hilck Heyn-nama huus ende huusstede. Item Hilck eenen tax vm enen seck, dier persinna ende her Aernt wol wyten. Item Hilek schil bitellya dae hvkingae ende tiaen schilden dae schamela lued by persinna ende heer Aernts reed ende jae schil hadde dat land vp dae Aeylim, deer Sibrant sweed-nota is. Item ist seck, dat Hilck wt Harns besteget ende toe Harns naet bliuwet mitter wen, soo schil Rippert dyo feen allinne hadde ende Hilck deer voor vre landen by vriondna reed. Item alle vre gueden, reppelick ende on-reppelic, land jefsta sandt, Rippert ende Hylek lyck erua, wtseyd van dae clenodien, dier Wlck selff al witha leten hath. Dit testament jefte lesta wille toe halden als enen jefte codicil, alst ney dae riucht heert ende alderbest en macht hadde mey by der pena, deer dat riucht van sey, hockera van dae kinderen dat naet halt. Dit testament is mecket in orkencsips andert, daer toe ropen ende beden orkenschap toe halden, als her Wlbid, persinna in Almenum ende testamentarius, her Aernt, persinne toe Hitzum, ende her Hendrick, vicarius perpetuus in Almenum, ende Sybrant Jacopz., burger in Harlingen. Int jeer ws Heren MCCCC ende een ende tsantich vp sinte Brixieus dey episcopis. Ende voerd vp her lest conformeret int jeer

ws Heren MCCCC ende twa ende tsantich vp sinte Scholastica dey virginis. In orkenschip dis testamentis ende weerheed soo habba wy Wibodus, Arnoldus, Henricus, ende vm beda willa Sybrins voorscr. als andirt orkennen dit brieff bisiglet mit ws siglem op sinte Scholastica dey voorscr.

Naar een copia copiae van de 16e eeuw.

1473 Dec. 4.

13.

Haya Heringha eenerzijds, Zyola Sytsz. Buwingha en zijn vrouw Jetthie, dochter van Romeka Doynghia, anderzijds dragen de beslissing over hunne geschillen betreffende het testament van Ritscha Vngha (= Ritsche Jelmera, zie no. 1) enz. op aan zoenslieden.

Wy Haya Heringha, fader, eener zyde, ende Zyola Sytszoon Buwingha [ende] Jetthie zyn lyaw, zalige Romeka dochter Doynghia, weyna fander oeder sydae, hlyet ende bykannet mey disse jenwirdige breue ende compromis, hoe dat wy alle wse schillinghe ende twisp[an] fan aerste byghen mith ielckers nye schilinghe, der hyr inkommen sint jeff kommen moegen wessa, klaecklos ende al bylouweth ende byspritzed habbeth steed ende fest toe haulden, als op den eersamen heer Folkerum, by der gnade Godis aedde apt van Lidlum, He[t]to Hemmama, Jellardus, persona to Rauwerth, jeff heer Tzalingh, prebendarius toe Mersum, van Haya Heeringa weegen, ende op broder Worp, kelner toe To[nnawer]th, Taecka Wnama, heer Gabba toe Thonnaewerth jeff her Thialla to Blyae van Zyoela ende Jetthie voorscr. van der oeder syda, rysende van zalige Ritska Vngha testament, eerwenschyp ende lauwa, ende zalige Saker Doynghia eerwenschyp ende lauwa, ende zalige

Gosse Doynghia erwenschip ende lauwa, ende foert dae lauwa, der Rompka ende Keympa lauwygeth hadde, ende allen dat van hiaere gueden ende lauwen is wtspritzen, dat hyae al hyare schillinghe, hit zee van land, [van] sand, van lidzende eerwe off van standen husen, landrenten, husis here, hit zee van gold, van seluer, van wee, van boedelt, van quyck, [van] klaede ende van alle gueden, lytyck ende graet, in hage ende in leghe, replick ende onreplyck, sonderlynghe van stae ende statha, stynse ende wengha in Balmeraburren mith hiare landen ende toebyherende landen ende landrenten op Aemland, alsoedene als hiare renthen in alle loghen, deer [se in] Friesland lidzen sinth. Item om dae somme van landen ende landtsrenten, deer Doede Kammingha hat toesprecken op zalige Romcka [e]rwen ney wtwysinge der baere ende baerbrewe, deer Doede Kammingha deerop haed, ende mey om dae waldeda fan breck ende brand, roeff ende reynd, deer in disse jeer sinth schyn van LXXIII twiska disse iggen voorscr., ende allen dat deer aldeer wtspruyten is, ende dae [r]entha op Anland ende in Ferwerderdeel op soenliodem kenninghe voorscr., disse voorscr. secka ende schillinghe habbet wy iggen voorscr. . . . al klaeckloes louweth ende byspritzen, compromissit steed ende fest toe halden hath disse voorscr. soenliode toe baer bringhet ney riuchta off toe zoenlicker zoene, ende dae zoenlyode voorscr. hyarra ker toe hebben enthra dat riucht ofte dae zoene, huckera hy[a] voor [scr.] nemma willet, wy iggen aldeer nen sidzen in toe hebben. Ende wy iggen voorscr. dit steed ende fest toe haulden hath disse voorbynaemedede baersliode toe baer bringet sonder allerleye jensprecke wsis voorscr. by peene van der wonnene secke, ende dae deggen toe haulden, deer wyse mit dae [voorscr. s]oenlioden lidzen sint by lycker pene voorscr. Ende weert, dat disse voorscr. soenliode disse voorscr. secke naet en oena mochten, hy[a] toe

manda handen een wre toe tziezen off toe hlottien om een wre, een van tweene toe thiesen off to nemmen, ende dioc secke [een] eynd te hebben eer Maya dey nestkommende, ten weer secke dat dae soenliode ende wre om needtrefflycke secke den dey foerlensden. Ende weert, dat enthere van ws zoenliod afflynich waerd, een oeren in syn steed toe setten. Hiermey disse voorscr. [iggen], hya ende hiarre manninga helperen ende helpers helperen een vryen festen freed toe haelden in lyff ende in gued sonder [aller]hande onreed. In orcund dissis brieues ende compromissis voorscr. hab ick Haye voorscr. myn sigel op dit breeff tracht. Ende als ick Syds Buwinghe voorscr. van Zyola my[n] sens wegen machtich ben, zoe hab ick myn segel mey op dit brieff tracht. In dat jaer ws Heren thusent fiouwer hondert tryenzantich op sinte Barbare dey virginis.

Naar een copia copiae van omstreeks 1564, waaronder staat: *'t Principael van deesen gescreuen zijnde in papier, tweck int middel van bouen tot beneden deur olderdom (alst schien) was deurgesleten . . . was beues-ticht met twee opgedruckte zegelen van groenen was.*

1477 (April-9?)

Feb. 1477

14.

Eeda Renickisz. Kaemstera verkoopt aan zijn broeder Feyka Kaemstera en diens vrouw Syte 2 pondematen land voor 20 postulaatgl., en kwiteert voor deze som.

Ick Eeda Renickiszoen Kaemstera hli ende bykan mei dit ienwirdighe breek, dat ick Feyka Kaemstera, myn broer, ende Syten, syn aefta syd, hab foercaepith twyra ponda-meeta landis lidzen in dat goed, deer Henna Obbazoen nw ter tyd op wenet ney datum dissis breewis, lidsen op it noerd by Feyka Fellingha fennen foer XX postl. golden.

Ende ick Eeda foerscr. stand Feyken ende Syten toe greid, grond, ende den frya aindoem mei der by[si]ttinghe, ende tankie Feyken ende Syten goeder bytaelingh, den aersta pennigh mey den lesten, ende Feyken ende Syten fry land toe liwrien, beed in dae riucht ende bwta dae riucht, als ick schieldich byn toe dwaen ney dae riucht, ende bet neu saen ner spreek toe hebben op dis foerscr. twyra pondameta, in dat eewigh, al tingh sonder eerghelist. In een weerheet dissis brewis ofte quitancie so hab ick Eeda foerscr. beeden master Boecka, wicarius toe Wirden, dit breek foer my toe bysygelien. Ende ick master Boecka hab myn sigel op it spacium dissis breewis seth om Eeda beed willa. Int ier fan MCCCC ende sawen ende sanctich dis Werndeys ney hwyta sneynd.

Naar het origineel, h. 14 $\frac{1}{2}$, br. 21 $\frac{1}{2}$ cM. Het opgedrukte zegel in groene was is bijna geheel verdwenen.

(Wordt vervolgd.)